

MUHAMMED HAMDİ YAZIR

Antalya'nın Elmalı ilçesinde doğdu. Babası Nûman Efendi Şer'iyye Mahkemesinin başkâtibi, annesi Fatma Hanım Sarlarlı Mehmed Efendinin kızıdır. İlk ve orta öğreniminin yanı sıra hâfızlığını Elmalı'da tamamlayan Muhammed Hamdi, tahsiline devam etmek için İstanbul'a gitti ve Küçük Ayasofya Medresesine yerleşti. Bayezid Camiindeki derslere devam ettiği Kayserili Mahmud Hamdi Efendiden icâzet aldı. Bundan sonra hocası Büyük Hamdi, kendisi de Küçük Hamdi diye anılmaya başlandı; yazılarında da bu imzayı kullandı. Soyadı kanunu çıkınca babasının köyünün ismini (Yazır) soyadı olarak aldıysa da daha çok doğum yerine nisbetle Elmalılı ünvanıyla meşhur oldu.

Bakkal Ârif Efendi ile Sâmi Efendinin hat derslerine devam etti, icazet aldı. Mekteb-i Nüvvâb'ı (kadı yetiştiren okul) birincilikle bitirdi. İttihat ve Terakki Cemiyetinin (bk. İttihat ve Terakki maddesi) ilmiye şubesine üye oldu.

Avrupaî tarzda bir meşrutiyet (bk. Meşrutiyet maddesi) modeli geliştirmek için çalışmalar yaptı. Bayezid Medresesinde iki yıl süren dersiâmlık (öğretim görevliliği) görevinden sonra İkinci Meşrutiyetin ilk meclisine Antalya mebusu (milletvekili) olarak girdi. Şeyhülislâmlık Mektûbî Kaleminde görev aldı.

Fıkıh, usûl-i fıkıh, mantık, hukuk dersleri verdi. Damat Ferit Paşanın birinci ve ikinci hükümetlerinde Evkaf Nâzırı (Vakıflar Bakanı) olarak görev yaptı. Bu görevde iken ikinci rütbeden Osmanlı nişanı ile ödüllendirildi.

Cumhuriyet ilânı üzerine memuriyet yaptığı kurumlar lağvedilince açıkta kaldı. Millî Mücadele sırasında İstanbul hükümetlerinde görev yaptığı için İstiklâl Mahkemesince gıyabında idama mahkum edildi ve Ankara'da kırk gün tutuklu kaldı. Mahkeme sonunda muhtemelen İttihat ve Terakkî Cemiyetine üye olması sebebiyle suçsuz bulunarak serbest bırakılınca İstanbul'a döndü. Bir geliri olmadığı için maddî sıkıntı çektiği bu dönemde Metâlib ve Mezâhib adlı tercüme eserini tamamladı. Türkiye Büyük Millet Meclisinde Türkçe bir tefsir hazırlanması kararı alınınca, Diyanet İşleri Reisliği bu işi kendisine teklif etti. Elmalılı teklifi kabul ederek tefsiri yazmaya başladı; Hak Dini Kur'ân Dili adını verdiği eserini vefatından önce bitirmeye muvaffak oldu. 27 Mayıs 1942'de, Erenköy'de vefat etti ve Sahrayıcedid Mezarlığına defnedildi.

Diğer eserleri; İrşâdü'l-ahlâf fî ahkâmi'l-evkâf, Mülkiye Mektebinde okutmak üzere hazırladığı bir ders kitabıdır. Hz. Muhammed'in Dini İslâm, Anglikan Kilisesinin sorularına şeyhülislâmlık adına verdiği cevaplardan oluşan bir risaledir. Metâlib ve Mezâhib, Fransız felsefe tarihçisi Paul Janet ve Gabriel Sealles tarafından yazılan Histoire de la philosophie adlı eserin tercümesidir.

Bediüzzaman eserlerinde, Osmanlı dönemindeki Darü'l-Hikmetin mahiyetinden bahsederken İslâm âlimlerinden mürekkep bir İslâm akademisi olduğunu ve bu akademide Elmalılı Hamdi, Mehmed Akif, İzmirli İsmail Hakkı gibi zatlar bulunduğunu belirtir.